

ÜHISKONNAÕPETUS

1. Üldalused

1.1. Ainevaldkonna pädevuse määratlemine ning põhikooli oodatavad pädevused

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
- määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht tundide jagunemine õppeaineti ja kooliastmeti/ õppeaine jagunemine kursusteks, kohustuslike ja valikkursuste loendid ja mahud

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises ja kolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainaena.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseisusteerimisele. Käsitletu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler.

Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasäräkimine, e-teenuste tarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõtte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne. Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, eteenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

I I KOOLIASTE

1.1 Ainevaldkonna pädevuse määratlemine ning lõpetajate oodatavad pädevused

6 klassi lõpetaja

- saab aru
 - kuidas tekkis EV
 - ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
 - kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
 - inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;

- kasutab
 - kontekstis mõistet ; riik ja riiklus, võrdõiguslikkus ja sallivus, rahvus, demokraatlik valitsemine, valitsus ja omavalitsused, valimised, Eesti riik, kohalik omavalitsus, mitmekultuuriline Eesti, meedia, meediatekst, fakt ja aramus, reklaam, sõnavabadus ,kodanikuühendus, kodanikualgatus, rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus, vabatahtlik tegevus

- oskab
 - näidab kaardil riike;
 - selgitada Eesti iseseisvumist;
 - iseloomustada kultuurisaavutusi;
 - teha ajaloolise teksti põhjal ümberjutustust;
 - täita kontuurkaarti;
 - koostada ajalooliselt tõepärast jutukest;
 - vastata küsimustele;
 - koostada teksti kohta küsimusi;
 - tekstilähedaselt jutustada;
 - koostada kava ja selle järgi jutustada;

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht tundide jagunemine õppeaineti ja kooliastmeti/õppeaine jagunemine kursusteks, kohustuslike ja valikkursuste loendid ja mahud

6. KLASS

Ühiskonnaõpetus 6.klass – 1 nädalatund

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikudentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks. Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koeksisteerimisele. Käsitluse keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöö koostamine (küsitluse korraldamine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud. Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi. Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, eteenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

1.4 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Õpilane:

- õpib eesmärgistatult vaatlama;

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Maardu Põhikool

Õpilane:

- põhjendab oma valikut;
- oskab vastu seista ühiskondlike normide rikkumisele.

Enesemääratluspädevus

Õpilane:

- hindab oma nõrku ja tugevaid külgi;
- arendab positiivset suhtumist endasse ja teistesse;
- järgib tervislikke eluviise;
- oskab lahendada iseenda vaimseid, füüsilisi, emotsionaalseid ja sotsiaalseid probleeme

Õpipädevus

Õpilane:

- oskab hankida õppimiseks vajavaid vahendeid ja teavet;
- planeerib õppimist ja oskab kasutada õpitud erinevates kontekstides;
- omab eneseanalüüsi võimet ja suudab kavandada edasiõppimist.

Suhtluspädevus

Õpilane:

- suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades;
- suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste;
- oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Õpilane:

- oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades.

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilane:

- oskab püstitada eesmärgi, genereerima ideid ja teostama neid;
- õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd;
- oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima;
- oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele.
-

Digipädevus

Õpilane:

- leab ja säilitab digivahendite abil infot ning hindab selle asjakohasust ja usaldusväärsust;
- osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel;
- kasutab probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid;
- oskab suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades;
- on teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti;
- järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

1.5. Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Maardu Põhikool

Keel ja kirjandus

Õpilane:

- väljendab end selgelt kirjalikus ja suulises kõnes;
- kasutab sobivat stiili ja ainealast sõnavara oma tööde vormistamisel;
- oskab kriitiliselt analüüsida teksti ja hangitud infot.

Matemaatika

Õpilane:

- oskab orienteeruda ajaarvamises;
- omab matemaatilist kirjaoskust (graafikud, tabelid, diagrammid);
- oskab püstitada probleeme ja leida neile lahendusi;
- oskab loogiliselt arutleda;
- planeerib ressursside (aeg, raha) kulu, omab matemaatilist kirjaoskust, üldist matemaatikapädevust.

Võõrkeeled

Õpilane:

- kasutab tunnis võõrsõnu;
- kasutab erinevaid võõrkeelseid teatmeallikaid;
- omab teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest;
- mõistab oma ja teiste kultuuride erinevust;
- suhtleb mitmekultuurilises ühiskonnas;
- valdab võõrkeeli.
- seistab hea eesti keele ja kultuuri säilimise eest.

Kehaline kasvatus

Õpilane:

- saab aru kehalise kultuuri tähtsusest inimese harmoonilises arengus;
- väärtustab tervislikku eluviisi.

Kultuuriline pädevus

Õpilane:

- on tolerantne ja vastuvõtlik eesti ja kogu maailma erinevate kultuuride suhtes;
- saab aru, et kultuuriobjektide esteetiline hinnang muutub koos ajaga;
- suudab loominguiliselt väljendada ennast.

Tehnoloogia

Õpilane:

- oskab siduda tehnika ja tehnoloogia arengut muutustega ühiskonnas;
- oskab kasutada tehnilisi vahendeid vastavalt vajadustele;
- suudab järgida ohutuse ja intellektuaalomandi nõudeid;
- Õpitab otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ning tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Loodustained

Õpilane:

- väärtustab loodushoidlikku eluviisi; mõistab looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju ühiskonna arengule;
- orienteerub järgmistes mõistetes nagu: majanduse ressursid, ühiskonna jätkusuutlikus, säästlik tarbimine, üleilmustamine ja globaliseerimine;
- väärtustab vastutustundliku eluviisi.
- eristab sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära).

1.6. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbiv teema	Kujundavad oskused ja teadmised	Meetod
1. <u>Kodaniku- algatus ja kultuuriline identiteet</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ mõistab kultuuri osa inimese isiksuse kujundamisel; ✓ on teadlik kultuuride muutumisest aja-oo vältel; ✓ on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja ta väärtustab seda; ✓ on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis. ✓ osalemisele poliitiliste ja majandusotsuste tegemises ka sellele, et õpilased võivad olla kaasatud kohalikku kogukonda käsitlevate otsuste 	<ul style="list-style-type: none"> • töö õpikuga; • ilukirjanduse lugemine • esitlus; • õppeekskursioon; • vestlus; • temaatilised tähtpäevad ja kolivälised üritused
2. <u>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kujuneb isiksuseks, kes kujundab oma elukäiku tehes teadlike otsuseid; ✓ on valmis õppima kogu elu täites erinevaid rolle muutavas situatsioonis. 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus; arutelu; • projekt; esitlus; • harjutused, in-harjutused; • õppekäigud; • rollimängud; • mõistekaardi koostamine • filmi vaatamine
3. <u>Teabekeskond</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ mõistab vahetu ja vahendatud sarnasusi ning erinevusi; ✓ valib sobivat suhtlusregistrit ning sidekanalit olenevalt olukorrast ja vajadusest; ✓ määrab oma teabevajadusi ja leiab sobivat teavet; ✓ arendab kriitilise teabeanalüüsi oskust; ✓ analüüsib meedia rolle ühiskonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • info otsimine arvuti abil • allikaanalüüs • arutelu • filmi vaatamine • rühmatöö • töö dokumentidega

4. <u>Tehnoloogia ja innovatsioon</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ oskab kasutada tänapäevaseid tehnoloogiaid ja on suuteline ise muutuma kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas; ✓ kasutab ikt eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; ✓ arendab loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet, rakendades erinevates projektides uuendusideid. 	<ul style="list-style-type: none"> • info otsimine arvuti abil • piltide analüüs • lugemine • esitlus • töö dokumentidega • referaadi koostamine • uurimistöö teostamine • diskussioon • rollimängud
5. <u>Tervis ja ohutus</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kasvab vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks; ✓ saab aru, kuidas tervislik eluviis aitab sotsialiseeruda. 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus • arutelu • lugemine • rühmatöö • esitlus
6. <u>Keskkond ja jätkusuutlik areng</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ saab aru üksikisiku vastutusest oma tegevuse eest; ✓ mõistab teaduse ja tehnoloogia poolt loodusele avalduvat mõju; ✓ mõistab tehnoloogia arengut ja sellega seotud ohtu tunda huvi osalemisest eriliste ühenduste vastu. 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus
7. <u>Väärtused ja kõlblus</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tunneb rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid oma elus ja kaitseb neid vajaduse korral oma võimaluste piires; ✓ osaleb kollektiivi (klassi, kooli, huviringi jm) eetikakoodeksi ja käitumisreeglite väljatöötamises ning järgib neid. 	<ul style="list-style-type: none"> • allikaanalüüs • mõistekaardi koostamine • rühmatöö • esitlus
8. <u>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</u>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kujuneb aktiivseks ja vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks; ✓ on lõimitud ühiskonda toetudes riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele; ✓ osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises. 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus • allikaanalüüs • arutelu • lugemine • esse kirjutamine • diskussioon • loeng

1.7. Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

I teema: Sotsiaalsed suhted

1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus
 - ✓ Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)
 - ✓ Sooline võrdõiguslikkus
 - ✓ Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere
 - ✓ Euroopa riigid, Eesti naaberriigid
2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö
 - ✓ Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus
 - ✓ Noorteorganisatsioonid
 - ✓ Eakohased kodanikualgatuse võimalused
 - ✓ Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused

II teema: Demokraatia

1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine
 - ✓ Rahva osalemine ühiskonna valitsemises
 - ✓ Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus
 - ✓ Kohalik omavalitsus
 - ✓ Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon
 - ✓ Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)
2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas
 - ✓ Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses
 - ✓ Kooli sisekord (kodukord)
 - ✓ Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne).
 - ✓ Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal

III teema: Töö ja tarbimine

- ✓ Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine
- ✓ Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe
- ✓ Elukutsed ja ettevõtted kodukohas
- ✓ Teadlik, säästev tarbimine
- ✓ Töökultuur ja tööetika

○

Teemad	Õpitavad oskused	Lõiming	Läbiv teema
I. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus 6 t Eestis ja õpilase	Õpilane: -seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus, riik, võrdõiguslikkus</i> ja <i>sallivus</i> ; - nimetab Eestis ja kodukohas	Geograafia Eesti keel Ajalugu	„Keskkond ja jätkusuutlik areng“ „Kodanikualgatus ja kultuuriline

<p>kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa.</p> <p>Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.</p>	<p>elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;</p> <ul style="list-style-type: none"> - nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; - toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis; - suhtub sallivalt erinevustesse; - teab ja hoiab kogukonna traditsioone; - teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); - nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 		<p>identiteet“</p>
<p>II Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö 5 t</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.</p> <p>Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused.</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.</p>	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus</i>, <i>kodanikualgatus</i>, <i>vabatahtlik tegevus</i>; - nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; - nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; - teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; - toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi. 	<p>Kirjandus</p> <p>Ajalugu</p>	<p>„Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p> <p>„Väärtused ja kõlblus“</p>

<p>III. Demokraatia Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine 11 t Rahva osalemine ühiskonna valitsemises.</p> <p>Võimude lahusus.</p> <p>Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus.</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).</p>	<p>Õpilane: - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>inimõigus, seadus, demokraatia</i>; - iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud); - nimetab ja austab inimõigusi; - teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; - teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; - teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.</p>	<p>Geograafia Kirjandus Eesti keel Ajalugu</p>	<p>„Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>
<p>I V. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas 4 t. Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p> <p>Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</p>	<p>Õpilane: - kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; - märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel; - toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; - tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu. „märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel“ on paigutatud aine</p>	<p>Geograafia Kirjandus</p>	<p>„Väärtused ja kõlblus“ „Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>

	eesmärkidesse, kuna see ei ole õpitulemusena mõõdetav ning on pigem väärtushoiakuline.		
VI. Töö ja tarbimine 7 t Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.	Õpilane: - teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; - teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida; - teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; - iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; - selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; - oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.	Kunst Geograafia	„Väärtused ja kõlblus” „Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“
Kokkuvõtte 2 t			

1.8. Hindamise alused

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamyslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning informatsiooni leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Kirjalike kontrolltööde hindamine toimub protsendiskaala alusel:

90-100% punktisummast - hinne «5»

75-89% punktisummast - hinne «4»

50-74% punktisummast - hinne «3»

20-49% punktisummast - hinne «2»

Alla 20% punktisummast - hinne «1»

1.9 Füüsiline õpikeskkond

Põhiline õppetegevus toimub klassiruumis, kus on internetiühendusega arvuti ja filmi vaatamise võimalus. Ühiskonnaõpetuseks vajalikud õppevahendid on:

- 1) Eesti Vabariigi poliitiline kaart;
- 2) Euroopa poliitiline kaart;
- 3) Eesti Vabariigi põhiseadus;
- 4) erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja meetodilised materjalid.

Kasutatav õppematerjal

1. Мозаика. Учебник по обществоведению для 6 класса.Рийна Киппак, Анне Клорен, Эне Кундекуп, Кай Петрис. KOOLIBRI 2013

I I I KOOLIASTE

1.1 Ainevaldkonna pädevuse määratlemine ning põhikooli lõpetajate oodatavad pädevused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
- 6) selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;

9) analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;

10) teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jn.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht - tundide jagunemine õppeaineti ja kooliastmeti/ õppeaine jagunemine kursusteks, kohustuslike ja valikkursuste loendid ja mahud

I teema. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

1. Meedia ja teave

- ✓ Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne
- ✓ Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur
- ✓ Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetamine, tulud ja kulud meedias)
- ✓ Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine
- ✓ Teabe tõlgendamine ning kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur

- ✓ Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm
- ✓ Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidususe. Sotsiaalne tõrjutus
- ✓ Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus
- ✓ Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

- ✓ Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)
- ✓ Erasektor kui kasumile suunatud sektor
- ✓ Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused

4. Ühiskonnaliikmete õigused

- ✓ Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel
- ✓ Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused
- ✓ Lapse õigused, kohustused ja vastutus
- ✓ Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluatsioon jn UNICEFi tegevus

II teema. Riik ja valitsemine

1. Demokraatia

- ✓ Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused
- ✓ Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal
- ✓ Õigusriik. Kodanikuvabadused ja –õigused

2. Eesti valitsemiskord

- ✓ Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus
- ✓ Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus
- ✓ Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis
- ✓ Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad
- ✓ Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine
- ✓ Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides

III teema. Kodanikuühiskond

- ✓ Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabauhendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused
- ✓ Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid
- ✓ Käitumine kriisioludes

IV teema. Majandus

- ✓ Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas
- ✓ Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus
- ✓ Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul
- ✓ Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus

9. KLASS

Õppetundide arv nädalas –2 ainetund, aastas – 70 ainetundi.

1.3 Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid; referaadi, uurimistöö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

1.4 Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Õpilane:

- ✓ on tolerantne ja vastuvõtlik eesti ja kogu maailma erinevate kultuuride suhtes
- ✓ saab aru, et kultuuriobjektide esteetiline hinnang muutub koos ajaga
- ✓ suudab loominguviselt väljendada ennast
- ✓ tunneb erinevaid kultuuri ja traditsiooni
- ✓ mõistab oma ja teiste kultuuride erinevust
- ✓ austab teisti keeli ja kultuuri mitmekultuurilises ühiskonnas

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Õpilane:

- ✓ mõistab humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi
- ✓ suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaadetes
- ✓ põhjendab oma valikut
- ✓ oskab vastu seista ühiskondlike normide rikkumisele
- ✓ väärtustab pere- ja sõprussuhteid, hindab inimelu, loodust, rahu, inimestevahelist solidaarsust
- ✓ peab elumõtte ja maailmavaate otsingute oluliseks

Enesemääratluspädevus

Õpilane:

- ✓ hindab oma nõrku ja tugevaid külgi
- ✓ arendab positiivset suhtumist endasse ja teistesse
- ✓ järgib tervislikke eluviise
- ✓ oskab lahendada iseenda vaimseid, füüsilisi, emotsionaalseid ja sotsiaalseid probleeme
- ✓ saab aru inimese võimalustest ja piirangutest oma elu-, töö- ja haridustee kujundamisel antud sotsiaalkultuurilises kontekstis

Õpipädevus

Õpilane:

- ✓ oskab hankida õppimiseks vajavaid vahendeid ja teavet
- ✓ planeerib õppimist ja oskab kasutada õpitud erinevates kontekstides.
- ✓ omab eneseanalüüsi võimet ja suudab kavandada edasiõppimist
- ✓ orienteerub õppimise erinevates süsteemides, viisides ja vormides, mõistab, et on võimalik valida erinevate „õpirepertuaaride“ vahel

Suhtluspädevus

Õpilane:

- ✓ suudab ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates valdkondades
- ✓ suudab lugeda ja mõista teabe- ja tarbetekste
- ✓ oskab kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid
- ✓ orienteerub erinevates suhtlusrepertuaarides (sh verbaalne v mitteverbaalne), sõltuvalt ajast, kohast eesmärgist, partneritest

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Õpilane:

- ✓ oskab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevates valdkondades
- ✓ mõistab, et matemaatilis-loogiline mõtteviis, vastava keele valdamine ja selle rakendamine võimaldab paremini orienteeruda kvaliteetide lõpmatus mitmekesisuses

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilane:

- ✓ oskab püstitada eesmärgi, genereerida ideid ja teostama neid
- ✓ õpib olema initsiatiivne ja tegema koostööd
- ✓ oskab viia lõpuni oma tegevust, reageerima muudatustele ja arukalt riskima
- ✓ oskab eesmärgi teostamiseks valida sobivaid meetodeid, mis vastavad tema suutlikusele
- ✓ orienteerub inimlikes tegevusliikides, reaalse-praktilise tegevuse eristamine tunnetuslikust, väärtustavast, kunsti- jt tegevusliikidest.

Digipädevus.

- ✓ erinevad infootsingu võimalused ja nende kasutamine;
- ✓ elektroonilised õpikeskkonnad;
- ✓ esitluste koostamine erinevate vahenditega;
- ✓ digitaalsed õppematerjalid, mis kõik toetavad õpilase eesmärgipärast ja õppimisele suunatud nutiseadme ja arvutikasutust.

Kokkuvõtvaiks hindamiseks sobivad probleemküsimuse avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ning karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), informatsiooni rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õppekava põhjal võib põhikoolis korraldada läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid integreeriva loovtöö. Ühiskonnaõpetuse spetsiifika eeldab ja võimaldab seda laadi tööd koostada.

Hindamismudelid lubavad luua konkreetsed hindamisvahendid (vt <http://www.koolielu.edu.ee/hindamismudelid/>).

1.5 Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus

Õpilane:

- ✓ väljendab end selgelt kirjalikus ja suulises kõnes
- ✓ kasutab sobivat stiili ja ainealast sõnavara oma tööde vormistamisel
- ✓ oskab kriitiliselt analüüsida teksti ja hangitud infot
- ✓ loeb ja mõistab erinevaid tekste
- ✓ kasutab kohaseid keelevahendeid ja väljendusrikast keelt ning järgib õigekeelsusnõudeid
- ✓ oskab infot hankida ja selle kriitiliselt hinnata

Matemaatika

Õpilane:

- ✓ oskab orienteeruda ajaarvamises
- ✓ omab matemaatilist kirjaoskust. (graafikud, tabelid, diagrammid)
- ✓ oskab püstitada probleeme ja leida neile lahendusi
- ✓ oskab loogiliselt arutleda
- ✓ omab järgmiste oskustega nagu ressursside planeerimine (aeg, raha),
- ✓ oskab põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Võõrkeeled

Õpilane:

- ✓ oskab võõrkeeli
- ✓ mõistab ja suhtub lugupidavalt erinevatesse kultuuridesse ja traditsioonidesse
- ✓ tunneb erinevaid kultuuri ja traditsiooni
- ✓ mõistab oma ja teiste kultuuride erinevust ning austab teisti keeli ja kultuuri mitmekultuurilises ühiskonnas

Kehaline kasvatus

Õpilane:

- ✓ saab aru kehalise kultuuri tähtsusest inimese harmoonilises arengus
- ✓ väärtustab tervislikku eluviisi

Tehnoloogia

Õpilane:

- ✓ oskab siduda tehnika ja tehnoloogia arengut muutustega ühiskonnas
- ✓ oskab kasutada tehnilisi vahendeid vastavalt vajadustele
- ✓ suudab järgida ohutuse ja intellektuaalomandi nõudeid

- ✓ teab ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades; tööturg, kutseuunitlus ja karjääri planeerimine
- ✓ oskab hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte
- ✓ rakendab nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel

Loodustained

Õpilane:

- ✓ mõistab looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju ühiskonna arengule
 - ✓ orienteerub järgmistes mõistetes nagu: majanduse ressursid, ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmustamine ja globaliseerimine
 - ✓ väärtustab vastutustundliku eluviisi
- tunneb inimese areng ja rahvastikuprotsessid

1.6 Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbiv teema	Õpilasel kujundavad oskused ja teadmised	Meetod
<u>1.Kultuuriline identiteet</u>	<ul style="list-style-type: none"> • toetada õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks; 	<ul style="list-style-type: none"> • töö õpikuga; • ilukirjanduse lugemine • esitlus; • õppekursioon; • vestlus;
<u>2.Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</u>	<ul style="list-style-type: none"> • arendada oskusi iseseisvaks õppimiseks; • arendada abstraktset ja loogilist mõtlemist; • hinnata oma kognitiivseid võimeid; • arendada oskusi õppimises, suhtlemises, koostöös ja otsustes; 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus; • projekt; • harjutused, inharjutused; • õppekäigud; • rollmängud; • arutelu; • mõistekaardi koostamine
<u>3.Teabekeskond</u>	<ul style="list-style-type: none"> • mõista vahetu ja vahendatud sarnasusi ning erinevusi; • valida sobivat suhtlusregistrit ning sidekanalit olenevalt olukorrast ja vajadusest; • määrata oma teabevajadusi ja leida sobivat teavet; • arendada kriitilise tebeanalüüsi oskust • analüüsida meedia rolle ühiskonnas 	<ul style="list-style-type: none"> • info otsimine arvuti abil • allikaanalüüs • arutelu • filmi vaatamine • rühmatöö • töö dokumentidega

<p><u>4.Tehnoloogia ja innovatsioon</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • omandada teadmisi tehnoloogiade toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades; • mõista tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; • aru saada tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest; • mõista ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes; • kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; • arendada loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet, rakendades erinevates projektides uuendusideid. 	<ul style="list-style-type: none"> • info otsimine arvuti abil • piltide analüüs • lugemine • esitlus • töö dokumentidega • referaadi koostamine • uurimistöö teostamine • diskussioon • rollimängud
<p><u>5.Tervis ja ohutus</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • mõista optimaalse füüsilise ja vaimse tervise tähtsuse • aru saada kuidas tervislik eluviis aitab sotsialiseerida 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus • arutelu • lugemine • rühmatöö • esitlus
<p><u>6.Keskkond ja jätkusuutlik areng</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aru saada üksikisiku vastutust oma tegevuse eest; • mõista teaduse ja tehnoloogia poolt loodusele avalduva mõju; • mõista tehnoloogia arengu ja sellega seotud ohud tunda huvi osalemise erilistes ühendustes vastu 	<ul style="list-style-type: none"> • vestlus

<u>7. Väärtused ja kõlblus</u>	<ul style="list-style-type: none"> tunnustada väärtusi, kõlbelisi norme ja viisakusreegleid; analüüsida süstemaatiliselt kõlbelisi norme ja väärtusi; arutleda üldtunnustatud eetiliste printsiipide üle ja neid omaks võtma; osaleda kollektiivi (klassi, kooli, huviringi jm) eetikakoodeksi ja käitumisreeglite väljatöötamises ning neid järgima; reflekteerida nii iseenda kui ka kaasinimeste käitumispehmetete üle, kasutades kõlbeliste konfliktide lahendamise ning vastutustundlike valikute 	<ul style="list-style-type: none"> allikaanalüüs mõistekaardi koostamine rühmatöö esitlus
<u>8. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</u>	<ul style="list-style-type: none"> tunda ja kasutada oma kodanikuõigusi; aktiivselt osaleda riigi poliitilise ja sotsiaale elus; tunda ühiskondades ja keskkondades kehtivaid käitumisreegleid; 	<ul style="list-style-type: none"> vestlus allikaanalüüs arutelu lugemine essee kirjutamine diskussioon loeng

1.7 Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Teemad	Õpitavad oskused	Lõiming	Läbiv teema
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted 6 t. Ajakirjanduse roll ühiskonnas. Kommunikatsioonieetika,	Õpilane: - orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada; - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu</i> ,	Geograafia Eesti keel Ajalugu	„Keskkond ja jätkusuutlik areng” Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“

<p>avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>Turunduskommunikatsioon: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam</p> <p>Meediamajanduse põhitõed .</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine.</p> <p>Plagieerimine.</p> <p>Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.</p>	<p><i>ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat;</i></p> <p>- mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;</p> <p>- tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p>		
<p>Ühiskonna sotsiaalne Struktuur</p> <p>6 t.</p> <p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused.</p> <p>Sotsiaalne sidusus.</p> <p>Sotsiaalne tõrjutus.</p> <p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus.</p> <p>Solidaarsus.</p> <p>Väärtused ja identiteedid.</p> <p>Mitmekultuuriline ühiskond .</p>	<p>Õpilane:</p> <p>- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;</i></p> <p>- märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;</p> <p>- väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;</p> <p>- väärtustab soolist võrdõiguslikkust;</p> <p>- mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>Kirjandus</p> <p>Ajalugu</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p> <p>„Väärtused ja kõlblus”</p>
<p>Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor</p>	<p>Õpilane:</p> <p>- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõte,</i></p>	<p>Geograafia</p> <p>Kirjandus</p> <p>Eesti keel</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>

<p>3 t. Avalik sektor ja selle institutsioonid.</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor.</p> <p>Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused</p>	<p><i>mittetulundussektor, sihtasutus;</i> -selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; - teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	Ajalugu	
<p>Ühiskonnaliikmete õigused 6 t. Inimõigused .</p> <p>Põhiõigused; sotsiaalmajanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</p> <p>Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</p> <p>Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.</p>	<p>Õpilane: -teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;</i> - tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost; - tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.</p>	Geograafia Kirjandus	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p> <p>„Väärtused ja kõlblus”</p>
<p>Riik ja valitsemine Demokraatia 3 t.</p> <p>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned.</p>	<p>Õpilane: - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</i> - selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist</p>	Kunst Geograafia	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p> <p>„Väärtused ja kõlblus”</p>

<p>Õigusriik.</p> <p>Kodanikuvabadused ja -õigused.</p>	<p>riigivalitsemises;</p> <p>-väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees);</p> <p>käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>- oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;</p> <p>-selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.</p>		
<p>Eesti valitsemiskord 12 t.</p> <p>Põhiseadus.</p> <p>Põhiseaduslikud institutsioonid.</p> <p>Riigikogu koosseis ja ülesanded.</p> <p>Valitsuse moodustamine ja ülesanded.</p> <p>Vabariigi President.</p> <p>Kontrollorganid: .</p> <p>Kohus.</p> <p>Kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem:</p> <p>Kodakondsus.</p> <p>Kodanikuõigused ja -kohustused.</p> <p>Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud.</p> <p>Erakonnad.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus</i>, <i>põhiseaduslik institutsioon</i>, <i>põhiseaduslikud õigused</i>, <i>seadusandlik võim</i>, <i>opositsioon</i>, <i>koalitsioon</i>, <i>täidesaatev võim</i>, <i>president</i>, <i>õiguskantsler</i>, <i>riigikontroll</i>, <i>kohalik omavalitsus (KOV)</i>, <i>kohus</i>, <i>õigusakt</i>, <i>erakond</i>, <i>valimised</i>, <i>kodakondsus</i>, <i>kodanik</i>, <i>alaline elanik</i>;</p> <p>- tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>- mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>- suhtleb riigi- ja</p>	<p>Kunst</p> <p>Geograafia</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>

<p>Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>	<p>omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <ul style="list-style-type: none"> - tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust; - selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana; - teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi. 		
<p>Kodanikuühiskond 15 t. Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.</p>	<p>Õpilane: teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> - mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; - oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; - algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel. 	<p>Kunst Geograafia</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>
<p>Majandus 17 t. Turumajanduse põhijooned.</p>	<p>Õpilane: - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigielarve, riiklikud ja</i></p>	<p>Kunst Geograafia</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>

<p>Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas.</p> <p>Riigieelarve.</p> <p>Maksud, maksustamise põhimõtted.</p> <p>Tulude ümberjagamine.</p> <p>Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine.</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste.</p> <p>Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus.</p> <p>Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele.</p> <p>Palk ja palgaläbirääkimised.</p> <p>Isiklik eelarve.</p> <p>Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul.</p> <p>Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>	<p><i>kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;</i></p> <p>- tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p> <p>- analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;</p> <p>- tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;</p> <p>- tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p> <p>- iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;</p> <p>selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>		
--	---	--	--

<p>.</p> <p>Meedia ja teave</p> <p>7 t</p> <p>Raamatukogu, internet.</p> <p>Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.</p> <p>Teadlik infotarbimine ja -edastamine.</p> <p>Autoriõiguste kaitse.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;</p> <p>- oskab eristada fakti ja arvamust;</p> <p>- oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;</p> <p>- väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega</p>	<p>Kunst</p> <p>Geograafia</p>	<p>Kodanikualgatus ja kultuuriline identiteet“</p>
---	--	--------------------------------	--

	seonduvaid probleeme internetis; - tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; - mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.		
--	--	--	--

1.8 Hindamise alused

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamused ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuvõtmine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Kirjalike kontrolltööde hindamine toimub protsendiskaala alusel:

- 90-100% punktisummast - hinne «5»
- 75-89% punktisummast - hinne «4»
- 50-74% punktisummast - hinne «3»
- 20-49% punktisummast - hinne «2»
- Alla 20% punktisummast - hinne «1»

1.9 Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.
2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.
3. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja meetodilised materjalid).

Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:

- 1) õppekirjandus (õpik, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jne), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid;
- 2) kodaniku käsiraamatud (<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>), „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid „Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool“, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007;
- 3) oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike <http://www.miksike.ee/>, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt <http://www.kuut.ee/>), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (<http://www.eal.ee>), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube, napster, soulseek jne);
- 4) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu <http://www.kogu.ee>), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel <http://www.sm.ee/index.php?id=98>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülge <http://www.stat.ee/>);
- 5) lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005), noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116_111), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu <http://www.riigikogu.ee/>, kohtud <http://www.kohus.ee/> jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu <http://erakonnad.instituut.ee/>), R. Toomla, „Eesti erakonnad” (1999), valimistega seotud materjalid (nt: <http://www.vvk.ee/>), kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000);
- 7) ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit”, Euroopa Liidu infoportaal http://europa.eu/index_et.htm, „Peamised faktid ja arvandmed Euroopa ja eurooplaste kohta” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm,
- 8) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred <http://www.kodutytar.ee>, skaudid <http://www.skaut.ee/>, ELO <http://www.elo.ee/> jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008);
- 9) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;
- 10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülge <http://www.stat.ee/>).

Kasutatav õppematerjal

1. Социум. Учебник по обществоведению для 9 класса
Ану Тоотс IX Klass 2014
2. Социум. Рабочая тетрадь по обществоведению для 9
класса Майду Варик IX Klass 2014
3. Сергей Теплов. Анатолий Григорьев. Граждановедение.
Практикум для 9 класса. Таллинн 2001.
4. Об эстонской государственности. Сборник документов.
Таллинн 2003.
5. Материалы для изучения конституции Эстонской
республики. АРГО. Таллинн 2004.
6. Справочник гражданина .Таллинн 2008 Integratsiooni
Sihtasutus
7. Помощник при составлении твоих планов на будущее
.Innove Rajaleidja